

Geograafia, ajaloo ja ühiskonnaõpetuse kursused Ülenurme Gümnaasiumi näitel:

Klass	Geograafia	Ajalugu	Ühiskonnaõpetus
10.		I kursus: Üldajalugu 1. Antiikaeg (Vana-Kreeka ja Vana-Rooma) 2. Keskaeg 3. Uusaeg	
	I kursus: Maa kui süsteem 1. Maa teke ja areng 2. Litosfäär 3. Atmosfäär 4. Hüdrofäär Biosfäär	II kursus: Eesti ajalugu I (kuni 16.-17.sajandi vahetuseni) 1. Muinasaeg 2. Keskaeg 3. Üleminek keskajast uusaega	
		I valikkursus: Üldajalugu – maailma ajalugu: tsivilisatsioonid väljaspool Euroopat 1. Esiaeg ja tsivilisatsioonide teke 2. Egiptus 3. Mesopotaamia ja Ees-Aasia 4. Kreeta-Mükeene 5. India 6. Hiina 7. (Ameerika) 8. (Araabia maad) 9. (Aafrika tsivilisatsioonid)	
11.	II kursus: Rahvastik ja majandus 1. Geograafia areng ja uurimismeetodid 2. Rahvastik 3. Asustus 4. Muutused maailmamajanduses 5. Ühiskonna areng ja üleilmastumine	III kursus: Eesti ajalugu II (kuni 19.sajandi lõpuni) 1. Rootsi aeg 2. Eesti 18.sajandil 3. Eesti 19.sajandil ja 20.sajandi algul	
	III kursus: Loodusvarad ja nende kasutamine 1. Põllumajandus ja toiduainetetööstus 2. Vesi ja veega seotud probleemid 3. Maailma metsad 4. Energiamajandus ja keskkonnaprobleemid	IV kursus: Lähiajalugu I – Eesti ja maailm 20.sajandi esimesel poolel 1. Maailm Esimese maailmasõja eel 2. Esimene maailmasõda 3. Maailmasõdadevaheline areng: demokraatia ja diktatuurid 4. Teine maailmasõda	
		II valikkursus: Üldajalugu - Euroopa ja Ameerika Ühendriikide ajalugu 1. Euroopa rahvastik, majandus ja kommunikatsioon 2. Prantsusmaa 3. Suurbritannia 4. Saksamaa	

		5. Skandinaavia 6. Bütsants ja Venemaa 7. Ameerika Ühendriigid	
12.		V kursus: Lähiajalugu II – Eesti ja maailm 20.sajandi teisel poolel 1. Külüm sõda 2. Demokraatlik maailm pärast Teist maailmasõda 3. NSV Liit ja kommunistlik süsteem 4. Maailm sajandivahetusel	I kursus: 1. Ühiskond ja selle areng (ühiskonna uurimine; sotsiaalsed suhted ja institutsioonid; nüüdisühiskond ja selle kujunemine) 2. Demokraatliku ühiskonna valitsemine ja kodanikuosalus (riik ja riigi vormid; õigusriik ja võimude lahusus; inimõigused; ideoloogiad; valimised; erakonnad; Euroopa Liit)
		VI kursus: Lähiajalugu III – 20.sajandi arengu põhijooned – Eesti ja maailm 1. Eluolu ja kultuur (ideoloogiad; teaduse ja tehnika areng) 2. Sõja ja rahu küsimus 3. Inimsusevastased kuriteod 4. Muu maailm	II kursus: 1. Ühiskonna majandamine (riik ja majandus; tööturg ja hõive; tarbimine ja investeerimine) 2. Maailma areng ja maailmapoliitika (nüüdisaja maailma mitmekesisus ja rahvusvaheline suhtlemine)
		III valikkursus: Suurriikide ajalugu 20.sajandil 1. Ameerika Ühendriigid 2. Saksamaa 3. Suurbritannia 4. Venemaa 5. Jaapan 6. Hiina	Valikkursus: Inimene ja õigus 1. Mis on õigus ja kuidas see tekkis 2. Õiguse jagunemine, süsteem ja allikad 3. Eesti õigussüsteemi ajalooline kujunemine 4. Õigussuhe 5. Inimõigused 6. Perekonnaõigus 7. Asjaõigus 8. Lepingud ja tööõigus 9. Tarbijakaitse 10. Intellektuaalomand 11. Karistamine ja karistusõigus 12. Kohtumenetlus

10.klassi kursused:

Geograafia	Ajalugu
	I kursus – Üldajalugu Antiikaeg: ▪ Kreeka linnriigid (kaart); ▪ Orjanduslik ühiskond Ateena ja Sparta näitel (majandus); ▪ Hellenid ja barbarid Vahemere piirkonnas (kaart); ▪ Makedoonia esiletõus ja Aleksander Suure sõjaretk (kaart); ▪ Hellenistliku kultuuri leviala Vahemere piirkonnas ja Idamaades; ▪ Rooma tõus linnriigist suurriigiks (kaart); ▪ Lääne- ja Ida-Rooma provintside erinevused (majandus). Keskaeg: ▪ Rahvasterändamine ja Lääne-Rooma riigi langus (kaart); ▪ Riikide teke Lääne-Euroopas, Frangi riik (kaart); ▪ Ristiusu levik Euroopas (kaart); ▪ Läänikorralduse kujunemine ja naturaalmajandus (majandus); ▪ Linnade tekke põhjused, linnaühiskonna funktsioneerimine (tsunftikorraldus, kaubandus); ▪ Kaubandus Vahemerel (Itaalia kaubalinnade esiletõus), Põhja- ja Läänemerel (hansakaubandus); ▪ Araablased ja islami levik (kaart); ▪ Ristisõjad (kaart). Uusaeg: ▪ Euroopa poliitiline kaart uusaja alguses; ▪ Uue maailmapildi kujunemine ja maadaavastuse osa selles; ▪ Maadeavastused (Kolumbus, Magalhães), nende mõju ja tagajärjed (kolonialism); ▪ Ameerika Ühendriikide iseseisvumine (kaart); ▪ Rahvusriikide teke Euroopas (kaart); ▪ Uusajal toimunud muutused poliitilisel kaardil; ▪ Industriaalühiskond, sellele iseloomulikud tunnused ja mõju inimeste igapäevaelule (tööstuslik pööre, masstootmine, monopol, urbaniseerumine, kapitalism, sotsialism); ▪ Maailmamajanduse, teaduse ja tehnoloogia areng uusajal.
I kursus – Maa kui süsteem Sissejuhatus: ▪ Maa teke ja areng; Litosfäär: Atmosfäär: ▪ Osoonikiht ja kasvuhooneefekt; ▪ Temperatuuri ja sademete territoriaalsed erinevused; ▪ Kliima mõju teistele looduskomponentidele ja inimtegevusele; ▪ Inimtegevuse mõju atmosfääri	II kursus – Eesti ajalugu I (kuni 16.-17.saj vahetuseni) Esiaeg: ▪ Jäaaeg ja selle taandumine; ▪ Inimasustuse levik maailmas ja Euraasia põhjaosas; ▪ Muinasaja elanike peamised tegevusalad (korilus, jaht ja kalapüük, metalli tootmine, aletamine ja põlispõllundus, kahe- ja kolmeväljasüsteem); ▪ Suhted naabritega (idaslaavlased, balti hõimud, viikingid); ▪ Rahvusvaheliste kaubateede kujunemine ja Eesti; ▪ Haldusjaotus muinasajal (maakonnad, kihelkonnad; kaart);

koostisele; Hüdrofäär: ▪ Hoovused ja nende liikumise seaduspära; Biofäär: Kliima, taimestiku ja mullastiku seosed.	▪ Muinasusundi seos loodusega. Keskaeg: ▪ Ristisõdade põhjused, peasuunad, Läänemeremaade ristiusustamine (kaart, Drang nach Osten), ; ▪ Keskaegne kolonisatsioon; ▪ Vana-Liivimaa riigid (kaart); ▪ Vana-Liivimaa riikide suhted naabritega (kaart); ▪ Keskaegne ühiskond Eestis (läänikorraldus, sunnismaisus, teoorjus, talurahva majanduslik olukord); ▪ Käsitöö ja kaubandus keskaegses Eestis (tsunftikorraldus, hansakaubandus, gildid ja tsunftid). Üleminek keskajast uusaega: ▪ Tsentraliseeritud riikide kujunemine Läänemere regioonis 16.sajandil; ▪ Vana-Liivimaa asend Läänemere regioonis; ▪ Muutused riiklikus korralduses ja poliitilisel kaardil sõdade tulemusena.
	I valikkursus – Üldajalugu – maailma ajalugu: tsivilisatsioonid väljaspool Euroopat

11.klassi kursused:

Geograafia	Ajalugu
II kursus – Rahvastik ja majandus Geograafia areng ja uurimismeetodid: ▪ Inim- ja loodusgeograafia; ▪ Eesti põhikaart; ▪ Õpilane analüüsib kaarte ja nende järgi piirkonna loodusolusid, rahvastikku, majandust ja inimtegevuse võimalikke tagajärgi. Rahvastik: ▪ Maailma rahvaarv ja selle muutumine; ▪ Demograafiline plahvatus; ▪ Rahvastiku vananemine, loomulik iive, rahvastiku soolis-vanuseline koosseis; ▪ Migratsioon, immigratsioon, emigratsioon, rände põhjused ja pagulased; ▪ Tööhõive struktuur ja rahvastikupoliitika. Asustuse areng: ▪ Asustuse areng; ▪ Linnastumine. Muutused maailmamajanduses: ▪ Muutused majanduse struktuuris ja hõives (primaarne, sekundaarne, tertsiaalne ja kvaternaarne sektor); ▪ Tootmist mõjutavad tegurid (kapital, geograafiline tööjaotus); ▪ Rahvusvaheline kaubandus. Ühiskonna areng ja üleilmastumine: ▪ Riikide liigitamine arengutaseme järgi (agraar-, industriaal- ja infoühiskond, arengumaa ja arenenud riik, SKT, inimarengu indeks);	III kursus – Eesti ajalugu II (kuni 19.saj lõpuni) Rootsi aeg: ▪ Rootsi suurriigi ajastu ja Rootsi ülemvõimu kehtestamine Eestis (kaart); ▪ Talurahva õigusliku ja majandusliku olukorra muutumine (reduktsioon); ▪ Manufaktuuride teke ja kaubandus 17.saj. Eesti 18.sajandil: ▪ Põhjasõja põhjused, tulemused ja mõju (kaart); ▪ Rahvastikuprotsessid 16.-18.saj, sõdade, haiguste, olmetingimuste ja näljahädade mõju rahvastikule; ▪ Talurahva õigusliku ja majandusliku olukorra muutumine 18.saj (restitutsioon); Eesti 19.sajandil ja 20.sajandi algul: ▪ Pärisorjuse kaotamine Eestis; ▪ Talurahva õigusliku ja majandusliku seisundi muutumine ja majanduslik olukord (talude päriseksostmine); ▪ Moderniseeruv Euroopa (industriaalühiskonna kujunemine); ▪ Moderniseeruv Eesti, tööstuse ja raudteede areng ning selle mõju Eesti majanduslikule ja sotsiaalsele arengule; ▪ Põllumajanduse areng ja talurahva kihistumine; ▪ Erinevused Põhja- ja Lõuna-Eesti arengus.

▪ Üleilmastumine ja maailmamajanduse areng; ▪ Maailma poliitiline kaart (suurimad riigid); ▪ Euroopa riigid ja pealinnad (kaart).	
III kursus – Loodusvarad ja nende kasutamine Põllumajandus ja toiduainetetööstus: ▪ Maailma toiduprobleemid; ▪ Põllumajandusliku tootmise tüübid (ekstensiivne ja intensiivne põllumajandus, istandus ja segafarm); ▪ Muldade erosioon, sooldumine, degradeerumine; Vesi ja veega seotud probleemid: ▪ Vee ja veekogudega seotud konfliktid; ▪ Maavarade ammutamine šelfialadel; ▪ Üleujutused ja jõgede hääbumine; ▪ Niisutus põllumajandus; Maailma metsad: ▪ Metsade hävimine ja selle põhjused; Energiamajandus ja keskkonnaprobleemid: ▪ Energiressursid ja maailma energiamajandus; ▪ Energiakriis.	IV kursus – Lähiajalugu I – Eesti ja maailm 20.saj esimesel poolel Maailm Esimese maailmasõja eel: ▪ Suurriikide arenguhood (majandus); ▪ Maailma majandus (teadusrevolutsioon, monopolid, kapitali eksport, rantjee, vabaturumajandus ja proteksionism); ▪ Maailma poliitiline kaart ja koloniaalimpeeriumid (kaart); Esimene maailmasõda: ▪ I maailmasõja tagajärjed ja mõju maailma arengule (majandus); Maailmasõdadevaheline areng: demokraatia ja diktatuurid: ▪ Demokraatia põhijooned Sbr, pr ja USA näitel (majandus); ▪ Suur majanduskriis (põhjused, levik, mõju, keinsiansim ja Roosevelti Uus kurss); ▪ Diktatuuridele iseloomulikud jooned (majandus); ▪ Eesti tee demokraatialt autoritarismile (majandus); Teine maailmasõda: ▪ II maailmasõja sõjasündmused (kaart); ▪ II maailmasõja tulemused ja tagajärjed maailma majanduslikule arengule; ▪ Eesti II maailmasõjas (sõjakaotused ja kahjud, pagulaskond).

12.klassi kursused:

Ajalugu	Ühiskonnaõpetus
V kursus – Lähiajalugu II – Eesti ja maailm 20.saj teisel poolel Külm sõda: ▪ Külma sõja avaldumise vormid (majandus, VMN ja EMÜ); ▪ Külma sõja kriisid ja konfliktikolled (kaart); ▪ Kahe Saksa riigi arengu erinevused külma sõja ajal (majandus); Demokraatlik maailm pärast Teist maailmasõda: ▪ USA jt demokraatlike suurriikide arengu põhijooned (majandus, monetarism); ▪ Ühise Euroopa integratsiooni otsingud (Euroopa Liit, Euroopa Nõukogu, OSCE jne); NSV Liit ja kommunistlik süsteem: ▪ Kommunistliku süsteemi arengu põhijooned (kollektiviseerimine, industrialiseerimine, käsu- ja plaanimajandus); ▪ Eesti NSV (majandus); Maailm sajandivahetusel:	I kursus: Ühiskond ja selle areng: ▪ Ühiskonna uurimine; ▪ Sotsiaalsed suhted ja institutsioonid (rahvastiku sotsiaal-majanduslik jaotus ja ühiskonna kihistumine, sooline ja vanuseline jaotus, rahvusvahemused, majanduslik ja sotsiaalne ebavõrdsus, vaesus ja selle leevendamise meetmed); ▪ Nüüdisühiskond ja selle kujunemine (avalik ja erasektor, agraar-, tööstus-, postindustriaalne-, info-, teadmus-, siirde- ja healuühiskond, ühiskonna jätkusuutlikkus); Demokraatliku ühiskonna valitsemine ja kodanikuosalus: ▪ Riik ja riigi vormid (riigi põhitunnused); ▪ Õigusriik ja võimude lahusus (parlamendi, valitsuse ja kohaliku omavalitsuse ülesanded, ; ▪ Inimõigused (sotsiaalsed õigused ja sotsiaalne kaitse, inimõiguste rikkumine, inimkaubandus,

▪ NSV Liidu ja kommunistliku süsteemi lagunemise põhjused (perestroika, majandus); ▪ Majanduslikud reformid NSV Liidus; ▪ Muutused maailma poliitilisel kaardil pärast külma sõja lõppu; ▪ Eesti iseseisvuse taastamine ja riikluse ülesehitamine (turumajandus, erastamine); ▪ Eesti integreerumine Euroopasse ja maailma (ÜRO, Euroopa Liit, NATO).	lapstööjõud); ▪ Poliitilised ideoloogiad (vasak- ja parempoolsus erinevates poliitika valdkondades); ▪ Valimised; ▪ Erakonnad ja kodanikuühendused (huvid ja nende realiseerimine ühiskonnas); ▪ Euroopa Liidu valitsemiskord ja toimimine (Euroopa Liidu institutsioonid, Euroopa Liidu poliitikavaldkonnad);
VI kursus – Lähiajalugu III – 20.sajandi arengu põhijooned: Eesti ja maailm Eluolu ja kultuur: ▪ Tähtsamad ideoloogiad ja nende seisukohad (majandus); ▪ Teaduse ja tehnika arengu saavutused ja nende rakendamine igapäevaelus; Sõja ja rahu küsimused: Inimsusevastased kuriteod: Muu maailm: ▪ Koloniaalsüsteem, selle lagunemine ja tagajärjed (kaart, majandus).	II kursus: Ühiskonna majandamine: ▪ Ühiskonna majandusressursid (looduslikud- ja inimressursid, kapital, ettevõtlikkus); ▪ Majandussüsteemid (naturaal-, turu- ja käsumajandus); ▪ Majanduse sektorid (primaar-, sekundaar-, tertsiaarsektor) ja ettevõtlus; ▪ Riigi roll majanduse korraldamises; ▪ Euroopa Liidu roll Eesti majanduses, euro; ▪ Majandusarengu tsüklilisus; ▪ Makromajanduslikud näitajad (RKP, SKP, eelarvetasakaal, inflatsioon, tarbijahinnaindeks, impordi-eksporti tasakaal, välisvõlg); ▪ Fiskaalpoliitika (riigieelarve, maksukoormus, maksud); ▪ Tööturg ja hõive (tööhõive, töö- ja tööjõupuudus, hõivepoliitika Eestis ja Euroopa Liidus, aktiivsed ja passiivsed tööturumeetodid, tööränne); ▪ Tarbimine ja investeerimine (tarbimiskäitumine, ostukorv, laenud, tarbijakaitse, investeerimine, aktsiad, pensionifondid); Maailma areng ja maailmapoliitika: ▪ Maailma rassiline, rahvuslik ja religioosne mitmekesisus. Maailma arengu ebahütlus. ▪ Riikidevaheline koostöö (G7, OECD, Euroopa Nõukogu, NATO, ÜRO); ▪ Üleilmastumine; ▪ Globaalprobleemid; ▪ Lapssõdurid, illegaalne immigratsioon ja põgenikud, illegaalne kaubandus.